

วิถีการผลิตกับความมั่นคงของชีวิตจังหวัดศรีสะเกษ

Production Way and Security of Life in Sisaket ,Thailand.

ปกรณ์ชัย สุพัฒน์¹, พงศธร ทวีชนวนานิชย์², ณัฐกร ໂຕະສิงห์³, ทองอุ่น มั่นหมาย⁴,
มนัญญา นาคสิงห์ทอง⁵

Pakronchai Suphat¹, Pongsatorn taweechanawani², Nathagorn Tosing³,
Thongon Mounmachy⁴, Mananya Naksingthong⁵

บทคัดย่อ

ชุดโครงการ วิถีการผลิตกับความมั่นคงของชีวิตจังหวัดศรีสะเกษภายใต้องค์ประกอบการศึกษาของโครงการฯ ประกอบด้วย 1) โครงการยางพารากับท้องถิ่น 2) โครงการปาชุมชนกับท้องถิ่น 3) โครงการ homedeng กับท้องถิ่น และ 4) โครงการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ (สุกร) กับท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีการผลิตต้นทุนแห่งการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสร้างความมั่นคงของชีวิต สู่การพัฒนาเชิงบูรณาการอย่างยั่งยืน ของห่วงโซ่ยางพารา ปาชุมชน homedeng สัตว์เศรษฐกิจ(สุกร) ของจังหวัดศรีสะเกษภายใต้การวิจัยเชิงผสมผสาน ผลการศึกษาพบว่าสังเคราะห์การเรียนรู้ภายในได้แนวคิด “เกษตรพอเพียง – น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นฐาน” โดยมีกระบวนการแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ระดับบริบทการดำเนินงานวิถีการผลิต ระดับปัจจัยนำเข้าเชิงวิถีการผลิต ระดับกระบวนการเชิงวิถีการและระดับผลลัพธ์เชิงวิถีการผลิต ทั้งภูมิปัญญาแห่งการถ่ายทอดสัตว์เศรษฐกิจ (สุกร) การบูรณาการความเชื่อกับปาชุมชน ภูมิปัญญาแห่งดินของหอมแดง และ เรื่องเล่าภูมิปัญญาแห่งผู้ปัลกยางพารา

คำสำคัญ : วิถีการผลิต, ความมั่นคง, จังหวัดศรีสะเกษ, เกษตรพอเพียง

¹ อาจารย์, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ tel. 086-3550703 E-mail tourlek_tum@hotmail.com

² อาจารย์, คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

³ อาจารย์, คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ tel. 095-6212045 E-mail Nathagorn.t@gmail.com

⁴ อาจารย์, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ tel. 0803774114 E-mail tourlek_tum@hotmail.com

⁵ พนักงานราชการ, หน่วยประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ tel. 0803774114 E-mail tourlek_tum@hotmail.com

¹ Lecture, Faculty of Education, Sisaket Rajabhat University tel. 086-3550703 E-mail tourlek_tum@hotmail.com

² Lecture, Faculty of Science and technology, Sisaket Rajabhat University tel. 086-2589236 E-mail Pongsatorn.t@sskru.ac.th

³ Lecture, Faculty of Science and technology, Sisaket Rajabhat University tel. 095-6212045 E-mail Nathagorn.t@gmail.com

⁴ Lecture, Faculty of Education, Sisaket Rajabhat University tel. 0803774114 E-mail tourlek_tum@hotmail.com

⁵ ticker tape, Education Quality Assurance Unit, Sisaket Rajabhat University tel. 0803774114 E-mail tourlek_tum@hotmail.com

Abstract

The study was to study the production way of life security in Sisaket underneath the branch studies, they are as follows : 1) Rubber and Local Area Project,s 2) Community Forest and local area Projects 3) Shallot growing and local area projects and 4) Livestock (Hogs) Growing and local area Projects. In order to maintain sustainable integration development of chains integrating production of : rubber, community forests, shallots, livestock (hogs) in Sisaket underneath mixed research. The authors applied these studies from “sufficient agriculture – based on sufficient economy” The results show that: the context level on operation of production, input level of production, Process level of production and the result level of production methods were essential.

Keywords : Production way, Security of Life, Sisaket Province

บทนำ

ความมั่นคงทางอาหารและพลังงานโลกจะเป็นปัญหาสำคัญเนื่องจากความต้องการบริโภคสินค้าเกษตรและอาหารเพิ่มขึ้นจากการเพิ่มประชากรโลกรวมทั้งอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่คาดว่าจะสูงขึ้น ขณะที่ปริมาณผลผลิตพืชอาหารโลกลดลง ประกอบกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติจากอุ่นภัยความชื้นและภัยหนาวที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างการผลิตพืชอาหารและพืชพลังงานในอนาคต (ปัญจกิลป์ เสนีย์. 2547 : 32) ประเทศไทยจะต้องการพัฒนาสู่ความเป็นครัวโลกจึงมีการสนับสนุนให้การยกระดับในการแสวงหาแนวทางในการจัดการห่วงโซ่อุปทานทางด้านการเกษตร ซึ่งเป็นระบบที่จะนำไปสู่พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนรวมทั้งเผยแพร่ให้ความรู้และดูแลป้องกันด้านสุขสภาวะของประชาชนสอดคล้องกับจังหวัดศรีสะเกษที่ต้องการสร้างหลักประกันความมั่นคงภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงโดยใช้วิถีการผลิตด้วยวิถีชีวิตรังหัวดินที่มีความหลากหลายและอุดมสมบูรณ์ ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและมีความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศและภัยพิบัติอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของจังหวัดศรีสะเกษ

(วิฐุร์ย์ ปัญญาภุ. 2547) มีป้าชุมชนที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญ มีการผลิตหมอมแดงเป็นอันดับหนึ่งของประเทศไทย รวมทั้งมีการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจได้แก่ สุกร เเข้าสู่กระบวนการสัตว์เศรษฐกิจกระจายอยู่ทุกพื้นที่ของจังหวัด (ผู้จัดการรายสัปดาห์. 2550)

จากกลไกของวิถีรีสурсเชิงทั้ง 4 ประเด็น ความหลากหลายของทรัพยากรในพื้นที่จึงนำไปสู่การดำเนินการวิถีการผลิตซึ่งสอดคล้องกับความมั่นคงในชีวิตเนื่องจากต้องมีการสร้างกระบวนการ การพัฒนาที่ถูกต้อง (นิคม มุสิกะคำ. 2542) ควรจะมาจากความมั่นคงจากรากฐานของสังคม ความรู้ ความเชื่อ และวิถีของเกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การวิจัยวิถีการผลิตกับความมั่นคงของชีวิต จังหวัดศรีสะเกษใช้กระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติ การอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research หรือ PAR) เป็นกระบวนการที่จะสะท้อนความเป็นจริงที่มีความแตกต่างหลากหลาย ชับช้อนและมีพลวัตรได้ดีที่สุด โดยไม่มีรูปแบบที่ตายตัว ไม่มีสูตรสำเร็จ แต่ต้องมีวิธีวิทยาที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่น และความลงตัวอยู่ที่สถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมบนฐานวิถีการผลิตกับพื้นที่ (เสนห์ จิน. 2551 : 25) ในการปฏิบัติของผู้ปฏิบัติหรือผู้ดำเนินงาน (ชาวบ้าน) ที่เริ่มต้นจากผู้คนที่ร่อบรู้กับวิถีชีวิตของตนเอง เป็นประสบการณ์

ที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาความรู้และทักษะในการปฏิบัติ ซึ่งเป็นวิธีการที่มีอยู่แล้วในเมืองที่จะนำมาพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าโดยการวิจัยแบบ PAR ว่าผู้ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการทำวิจัยทุกขั้นตอน ตั้งแต่การตั้งคำถามงานวิจัยจนจบกระบวนการการทำทั้งหมด ในกระบวนการนี้ชาวบ้านจะเรียนรู้โดยไม่ต้องเขียนการวิจัย เพราะชาวบ้านได้เข้ามาร่วมวิเคราะห์และได้รับข้อมูลแล้วว่าเกิดอะไรขึ้น เพราะฉะนั้น การวิจัยแบบนี้ขึ้นอยู่ที่จุดยืนของนักวิจัย ก็คือการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับคนธรรมด้าทัวไป เป็นวิธีการที่เรียกว่า empowerment อย่างหนึ่ง ที่ทำให้ชาวบ้านแข็งแกร่งและเรียนรู้เพื่อที่จะมีพลังต่อรองกับคนอื่นได้มากขึ้นบนเส้นทางแห่งการเรียนรู้ และมีส่วนร่วม สามารถนำการวิจัยเชิงปฏิบัติ การอย่างมีส่วนร่วมมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนได้ ซึ่งจะส่งผลก่อให้เกิดต้นแบบวิถีการผลิตกระบวนการเรียนรู้ และชุดความรู้สู่การรอดแบบบทเรียนของกลุ่มพื้นที่ พื้นที่เรียนรู้เพื่อนำไปสู่ความเป็นกลางไสเสริมแรงเน้นการพัฒนา ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่กลุ่มพื้นที่ขยายผลในจังหวัดศรีสะเกษต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาเชิงบูรณาการในการขับเคลื่อนวิถีการผลิตบนฐานห่วงโซ่การผลิตที่ก่อให้เกิดความมั่นคงของชีวิต “คนศรีสะเกษ” อย่างยั่งยืน ภายใต้องค์ประกอบบนฐานการเรียนรู้

วิธีการวิจัย

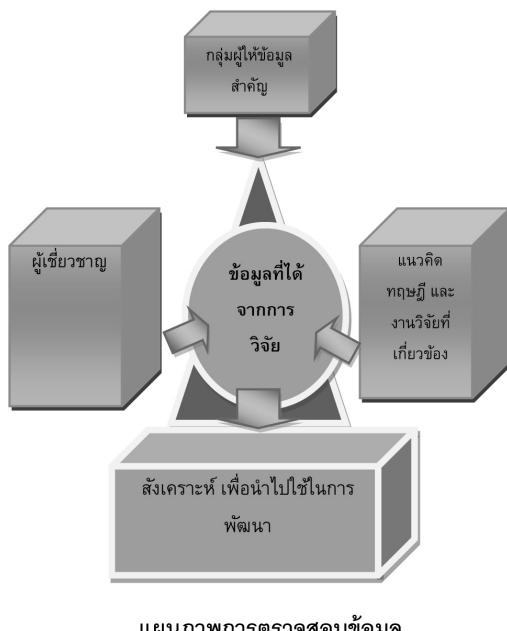
การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participation Action Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงผสมผสาน (mixed Method) ในการตรวจสอบกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกระดับของการมีส่วนร่วมเพื่อก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ อำนาจเป็นของคนในชุมชนเป็นตัวแทนและควบคุมองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นภายใต้วิถีการผลิต “คนศรีสะเกษ”

(บัญชร แก้วส่อง. 2556) ที่เน้นการมีส่วนร่วมวิธีค้นหาความจริงจากเหตุการณ์ และสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ตามความเป็นจริง โดยพยายามวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเหตุการณ์กับสภาพแวดล้อม เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ (Insight) จากภาพรวมของหลายมิติ (สุภารัตน์. 2548 : 123) ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจาก การสำรวจเชิงบูรณาการเพื่อสร้างแนวทางในระดับคุณภาพโดย ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ที่สร้างคำถามโดยการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาตุ่นประสงค์ แนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กรอบแนวคิดของเรื่องที่ศึกษา และคำนิยามศัพท์ปฏิบัติการ เพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์

ทั้งนี้ ในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจะไม่เรียงลำดับข้อคำถาม แต่จะเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ภายใต้บรรยากาศการสนทนา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบไม่เป็นทางการ เพื่อไม่ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์อึดอัด โดยประเด็นที่กำหนดในแบบสัมภาษณ์ เป็นเพียงแนวทางในการสัมภาษณ์เท่านั้น ในกรณีที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบคำถามไม่อยู่ในประเด็น ผู้วิจัยจะกระตุ้นให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เข้าสู่ประเด็นการสัมภาษณ์ต่อไป สำหรับ แนวทางการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยพยายามเชิญชวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิพากษ์ผลการศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยตั้งประเด็นคำถามและให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระโดยผู้วิจัยได้ส่งสรุปผลการศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มได้ศึกษาก่อนล่วงหน้า ส่วนการใช้แบบสอบถามเป็นกระบวนการในการตรวจสอบประเมินผลเชิงกว้างอ้างอิงเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการเชิงคุณภาพสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ผู้วิจัยจะดำเนินการนัดหมายการขอเข้าพบเพื่อสัมภาษณ์ และสัมภาษณ์

ในประเด็นตามแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น พร้อมกับบันทึกเทปและรูปภาพระหว่างการสัมภาษณ์และเมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์แล้วจึงทำการถอดเทปอย่างละเอียดการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้บันทึกเทปและรูปภาพระหว่างการสนทนากลุ่ม พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลที่สำคัญไว้ เมื่อสิ้นสุดการสนทนากลุ่มแล้วจึงถอดเทปอย่างละเอียด สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติในการแจกแจงข้อมูลเชิงประจักษ์ วิธีการตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้าด้าน วิธีร่วบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) (สุภางค์ จันทร์วนิช. 2548 : 130) โดยใช้วิธีการสังเกตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ระหว่างการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม รวมทั้งสรุปผลจากการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม นำไปเปรียบเทียบกับข้อมูลแนวคิดทฤษฎี ครอบแนวคิดของการวิจัย

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มไปหาความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้กับการสัมภาษณ์เชิงลึก และเพิ่มเติมข้อมูลที่ค้นพบใหม่จากการสนทนากลุ่มในงานวิจัยนี้ด้วยนอกจากนั้นยังนำกระบวนการเชิงปริมาณการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ คำนวณหาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบซึ่งได้จากแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการใช้วิธีการหาค่าความถี่ สรุปออกมาเป็นค่าร้อยละคำนวณหา ระดับความต้องการของผู้ตอบ แบบสอบถาม โดยวิธีการหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และคำนวณหา ข้อมูลเกี่ยวกับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่มีลักษณะปลายเปิดใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา แล้วสรุปอภิมาเป็นค่าความถี่ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยเป็นกระบวนการ เสริมข้อมูลเน้นความสอดคล้องของกระบวนการตั้งตารางแสดงการเก็บข้อมูล

ตารางแสดงเก็บข้อมูล

PAR	วิธีการ		วิธีการผลิต			จำนวน ข้อมูล	ประดิษฐ์ ศึกษา*	ต้นแบบ วิธี
	ปริมาณ	คุณภาพ	ห้อม	ยาง	ป่า			
การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง	✓				✓	143	1	ปริมาณ น้ำ
	✓	✓		✓		12	2	
	✓	✓	✓			12	3	
	✓		✓			86	4	
	✓			✓		142	5	
	✓				✓	174	6	
กระบวนการ	✓				✓	4	7	กระบวนการ การ
	✓			✓		6	8	
	✓	✓				2	9	
	✓		✓			8	10	
	✓				✓	4	11	
	✓			✓		6	12	
ผลลัพธ์	✓	✓				2	13	
	✓		✓			6	14	

*หมายเหตุ ประดิษฐ์ศึกษา 14 ประดิษฐ์

- 1) การพัฒนาการเรียนรู้ (สุก) จังหวัดศรีสะเกษ
- 2) แบบประเมิน (สีเขียวในใหญ่) จังหวัดศรีสะเกษ
- 3) สภาพการผลิตและการตลาด (พ่อค้าคนกลาง) ห้อมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ
- 4) การย้อมน้ำเงินในไบโอฟาร์ม (เกษตรกร) ห้อมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ
- 5) ห่วงโซ่อุปทานชีวภาพ (เกษตรกร) ยางพาราจังหวัดศรีสะเกษ
- 6) การจัดการบ่ออย่างมีส่วนร่วมตามหลักภูมิสังคมของชุมชน
- 7) เรื่องเล่าเชิงวิถีการผลิต (สุก) จังหวัดศรีสะเกษ
- 8) วิถีอธิบัติปัจจุบัน ป่าชุมชน สร้างวิถีการผลิตอย่างยั่งยืน
- 9) วิถีการผลิตห้อมแดงในปัจจุบัน
- 10) เรื่องเล่าป่าชุมชนพาราคีรีสะเกษ
- 11) วิถีภูมิปัญญาแห่งการค้าขายทอง
- 12) บูรณาการน้ำเดื่นสีน้ำเงินและการผลิต ป่าชุมชนสีน้ำเงินใหญ่
- 13) วิถีภูมิปัญญาแห่งทองแดงศรีสะเกษ
- 14) วิถีภูมิปัญญาการปลูกยาง

การวิเคราะห์ข้อมูลสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาแยกแยะเนื้อหา จัดหมวดหมู่ จัดกลุ่มข้อมูล และตรวจสอบความถูกต้อง จากข้อมูลที่เก็บรวบรวมเรียบเรียงข้อมูล จัดลำดับตามเนื้อหาที่ต้องการศึกษามา分วาก กับข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากการสนทนากลุ่ม น

ผลการวิจัย

จากการบันการเรียนรู้เรื่อง วิถีการผลิต กับความมั่นคงของชีวิตคนสะเกenze การเรียนรู้เป็น 4 ภาคส่วนประกอบด้วย 1) บริบทการดำเนินการ 2) ปัจจัยนำข้า 3) กระบวนการ และ 4) ผลลัพธ์ สามารถจำแนกอธิบายได้ดังประเด็น ศึกษาดังนี้

ชุดที่ 1 ประเด็นการศึกษาภายในได้บูรณาการเรียนรู้สามารถอธิบายดังตาราง

ตารางที่ 1 ประเด็นการศึกษาภายในได้บูรณาการเรียนรู้

ประเด็นศึกษา	ผลผลิตจากการศึกษา
บูรณาการเรียนรู้	1) การพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ (สุกร) จังหวัดศรีสะเกenze 2) ต้นแบบ (ผืนป่าโนนใหญ่) จังหวัดศรีสะเกenze 3) สภาพการผลิตและการตลาด (พ่อค้าคนกลาง) ห้อมแಡงในจังหวัดศรีสะเกenze 4) การยอมรับเทคโนโลยีการปลูก (เกษตรกร) ห้อมแಡงในจังหวัดศรีสะเกenze 5) ห่วงโซ่อุปทานจ้างหนาย (เกษตรกร) ยางพารา ^{จังหวัดศรีสะเกenze}

1) การพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ (สุกร) จังหวัดศรีสะเกenze

ตารางที่ 2 การจัดการฟาร์มในภาพรวมมีลักษณะ 12 ประการ

ลำดับ	ประเด็น	จำนวน
1	จำนวนแม่พันธุ์	1-10 ตัว
2	การเลี้ยงสุกรรุ่น-ชนุ	1-50 ตัว
3	ลักษณะเป็นฟาร์มระดับอยู่	56.60 ร้อยละ
4	ทุนการดำเนินงาน	10,000-100,000 บาท
5	แรงงาน	1-2 คน
6	ซื้ออาหารสุกรจากวันค้า	91.22 ร้อยละ
7	อาหารสำเร็จรูป	76.90 ร้อยละ
8	กระบวนการผลิตลูกสุกร	ผลิตเอง
9	กระบวนการการเลี้ยงระบบฟาร์ม	คร่าวงจร
10	ระบบโรงเรือน	ระบบเปิด
11	กระบวนการจ้างหนาย	ผ่านพ่อค้าคนกลาง
12	การจัดการงบประมาณ	มีหนี้สิน

2) ต้นแบบ (ผืนป่าโนนใหญ่) จังหวัดศรีสะเกenze พื้นที่ป่าโนนใหญ่เป็นเขตที่ตั้งถิ่นฐานเดิม ทรัพยากรจึงถูกนำมาใช้อย่างยาวนาน เพราะตั้งอยู่ ส่วนกลางค่อนไปทางใต้ของภาคไกลั๊กบันแม่น้ำมูล หินพื้นฐานเป็นหิน Mudstone แทรกด้วยหินดิน ทราย หินทราย และน้ำวิตกคือส่วนใหญ่องรับด้วย หินเกลือลักษณะภูมิสันฐาน อยู่ในระดับความสูง กว่า海拔 200 เมตร ที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุกคัน ลอนลาดถึงที่ราบแบบลุกคัน เหมาะในการปลูกพืชไร่ มีเฉพาะบริเวณลาดเชิงดอนหรือตามแนว ลาดร่องของลุ่มน้ำที่พอกจะปลูกข้าวได้บ้าง ลักษณะ ดินตามหน่วยแผนที่ดินประกอบด้วยหน่วยดินที่ 17 22 35 38 40 ส่วนมากพื้นที่ถูกปกคลุมด้วยดิน หน่วยที่ 40 และ 35 ซึ่งเป็นดินที่มีข้อจำกัดไม่เหมาะสม ในการทำนาข้าว เพราะเป็นที่ดอนเนินสูง แต่มี ความเหมาะสมพอที่จะปลูกพืชไร่ได้หรือปลูกไม้ ยืนต้น ไม้ผล ทำสวนป่า บริเวณน้ำจากแหล่งน้ำ ขนาดมีโอกาสติดเพราะอยู่ใกล้แม่น้ำมูล แต่แหล่งน้ำผิดนิจจากระบบลำน้ำ เป็นเพียงร่องน้ำขนาดริ้ว ร่องน้ำ มีน้ำไหลเฉพาะช่วงฝนตกช้าคราวเท่านั้น น้ำซับน้ำชาต่างๆ ในปัจจุบันได้หายไป แหล่งน้ำที่ จะพัฒนาและพัฒนาได้คือลำห้วยทับทันเท่านั้น หาก มีโครงการพัฒนาส่งน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้า จากการ สร้างเขื่อนกันลำห้วยทับทัน จะสามารถพัฒนาพื้นที่ เพิ่มผลผลิตได้ดีขึ้น แม้จะมีอุปกรณ์ในข้อจำกัดของ ดินและพื้นที่ได้สูญเสียไป เพราะการขาดทิ่นลูกรัง จำนวนหลายสิบไร่และหลายบ่อ บริเวณป่าโนนใหญ่ ดูจะมีศักยภาพของพื้นที่ด้วย เป็นพื้นที่ขนาดไม่ ใหญ่โดยมากนักจึงมีผลกระทบต่อสภาพชุมชนที่อยู่ ชิดป่าหรือป่าเท่านั้น ซึ่งปัจจุบันเป็นหมู่บ้าน ชายแดนติดเขตป่านั่นเอง ส่วนหมู่บ้านข้างเคียง อื่นๆ พื้นที่ป่าโนนใหญ่เพื่อการพัฒนาศักยภาพ ความสำคัญลงมาก (จันทร์ โถะสิงห์ และคณะ. 2554)

3) สภาพการผลิตและการตลาด (พ่อค้าคนกลาง) หอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ

**ตารางที่ 3 การขับเคลื่อนเชิงระบบ “พ่อค้าคนกลาง”
วิถีการผลิตหอมแดงศรีสะเกษ**

กระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพ						ติดตามประเมินผล	
วางแผน	การจัดการ						
	องค์กร	คน	สั่งการ	ควบคุม	แก้ปัญหา		

การนำกระบวนการพัฒนาธุรกิจหอมแดง ด้านการวางแผนไปใช้งาน การวางแผนในช่วงแรก ต้องศึกษาข้อมูลรายละเอียดต่างๆ ให้ครอบคลุมทุกด้าน การจัดการองค์การไปใช้งาน ในช่วงแรกเมื่อ มีการกำหนดงาน สายงาน และการวางแผนสร้าง การทำงาน การจัดจ้างพนักงานชั่วคราว เมื่อ ดำเนินการติดต่อล่วงหน้าไว้ทั้งจากการสอบถาม จากพนักงานที่ทำงานอยู่เพื่อให้ชัดชวนญาติ เพื่อน หรือคนรู้จักให้มาทำงาน การสั่งการพบว่า มี ศักยภาพในการทำงานโดยรวมเพิ่มขึ้น ผู้ปฏิบัติงาน รับทราบความต้องการได้อย่างถูกต้อง หัวหน้ากลุ่ม สามารถควบคุมดูแลการปฏิบัติงานได้อย่างมี ประสิทธิภาพ การควบคุม การควบคุมองค์การใน ช่วงแรกยังไม่มีประสิทธิภาพมากนัก เนื่องจาก พนักงานบางส่วนยังไม่ยอมรับหัวหน้ากลุ่มที่ตั้งขึ้น การจัดการสภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น การแก้ไขปัญหายังไม่ได้รับความสะดวกและความ ร่วมมือจากเกษตรกรมากนักในช่วงแรก เพราะยัง ไม่คุ้นเคยกับการมีข้อตกลงที่เป็นลายลักษณ์อักษร หรือการถูกบังคับให้มีการทำข้อตกลง

**4) การยอมรับเทคโนโลยีการปลูก
(เกษตรกร) หอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ**

การยอมรับเทคโนโลยีของเกษตรกร การรับ รู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการปลูกหอมแดง และมีความ สนใจในเทคโนโลยีการปลูกหอมแดงเนื่องจาก

เกษตรกรเหล่านี้ได้เข้ารับการฝึกอบรมการปลูก หอมแดงจากศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษดังตารางที่ 4

**ตารางที่ 4 การยอมรับเทคโนโลยีของเกษตรกร
จังหวัดศรีสะเกษ**

ข้อจำกัด	ร้อยละ
ไม่นำใจ/ไม่รู้/ไม่เข้าใจ	23.9
ความสามารถในการทำความเข้าใจกับกระบวนการใหม่	20.9
การเรียนรู้และแนวทางสู่การปฏิบัติไม่ชัดเจน	19.4
ได้ข้อมูลไม่เพียงพอ กับการที่จะต้องไปลงทุน	14.9
เบื่อที่เปลี่ยนตัวเองที่เรียนรู้ความรู้เดิม มีอัตราการเจริญเติบโตต่ำกว่า	13.4
ความมั่นใจในการนำไปใช้การปฏิบัติ	11.9
ความไม่แน่ใจในการเอาใจใส่ดูแลที่จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดี ในการจัดการได้	10.4
ความยาก	10.4
อื่นๆ	40.2

**5) ห่วงโซ่การจัดจำหน่าย (เกษตรกร)
ยางพารา**

ห่วงโซ่การจัดจำหน่ายวิถีการผลิตที่ก่อให้ เกิดความมั่นคงของชีวิตบนฐานยางพาราจังหวัด ศรีสะเกษ ตามพื้นที่ปลูกยางใหม่เกษตรกรบางส่วน ยังขาดความรู้ ความชำนาญใน การผลิต ด้านการ ปลูก การบำรุงรักษา การทำงานเพื่อที่มีคุณภาพ ตลอดจนการจำหน่ายยางพารา จึงมีความจำเป็นที่ จะต้องศึกษาถึงแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการ ผลิต การแปรรูป และความต้องการของตลาดการ ตลาด ตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ พร้อมทั้ง ศึกษาปัญหาอุปสรรคของเกษตรผู้ปลูกยางพารา และผู้ประกอบการค้ายางพารา เช้าใจถึงวิถีการผลิต และความมั่นคงทั้งด้านอาหารผ่านยางพาราในการ ยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรรายย่อย

ภาพประกอบ 1 ห่วงโซ่การจัดจำหน่ายวิถีการผลิตที่ก่อให้เกิดความมั่นคงของชีวิตบนฐานยางพารา

ชุดที่ 2 ประเด็นการศึกษาภายใต้ปัจจัยนำเข้าการเรียนรู้ สามารถอธิบายดังตารางที่ การเรียนรู้ได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาของคนในชุมชน ซึ่งปัญหางานอย่างต้องคุยกันด้วยเหตุผลและปอยครั้งขั้น สามารถอยู่ด้วยกันตามกฎติกาของหมู่บ้านโดยสันติ ชาวบ้านจากที่เคยเป็นผู้ฟังเพียงอย่างเดียวเปลี่ยนเป็นการทำให้ชุมชนมีความมั่นใจ ความเชื่อมั่น กลัคิด กล้าแสดงออกมากขึ้นโดยการพูดคุย และเปลี่ยนกันทั้งภายในและภายนอกชุมชนการขยายความคิดจากวงเล็กสู่วงใหญ่ในชุมชนโดยอาศัยคณะกรรมการป่าชุมชนชักนำ และที่สำคัญคืออาศัยข้อมูลจากการทบทวนอดีตที่ผ่านมาจนถึง การศึกษาปัจจุบัน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ประเด็นการศึกษาภายใต้ปัจจัยนำเข้าการเรียนรู้

ประเด็นศึกษา	ผลผลิตจากการศึกษา
ปัจจัยนำเข้าการเรียนรู้	6) การจัดการป่าอย่างมีส่วนร่วมตามหลักภูมิสังคมของชุมชน

การดำเนินงานวิจัย ชุมชนได้มองเห็นเรื่องป่าประกอบไปด้วยโครงสร้างที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นต้นไม้หลักหลายพันธุ์ทั้งน้อยใหญ่ ลักษณะน้ำ ดิน หิน แร่ธาตุ อากาศ สัตว์ป่า และชุมชนที่ไม่สามารถแบ่งแยกออกจากกันได้โดยสิ้น

เชิงและสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลและความสัมพันธ์ตอกันซึ่งมีหน้าที่ตามธรรมชาติของตัวของมันเอง ผสมผสานกันอย่างลึกซึ้ง กลมกลืน และเชื่อมโยงกันอยู่อย่างเป็นโครงข่าย ห่วงโซ่ออาหาร ระบบนิเวศ ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 การจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ตามหลักภูมิสังคมของชุมชนตาม ประเมินรูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้ ชุมชนวิถีป่าชุมชน

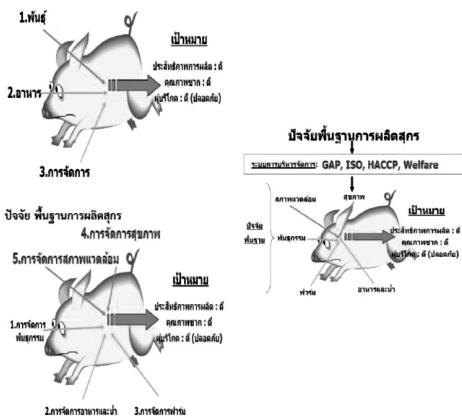
ประเด็น	ผลประเมิน
-พฤติกรรมความเข้าใจและการใช้ประโยชน์	ปานกลาง
-การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	มาก
-กระบวนการมีส่วนร่วม	ปานกลาง
-รูปแบบเชิงพัฒนา	ปานกลาง
-กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้	มาก
-ความร่วมมือภาครัฐ	ปานกลาง
-ความร่วมมือของชุมชน	มาก
-ความร่วมมือขององค์กรชุมชน	มากที่สุด

ชุดที่ 3 ประเด็นการศึกษาภายใต้กระบวนการเรียนรู้

ตารางที่ 7 สรุปประเด็นการศึกษาภายใต้กระบวนการเรียนรู้

ประเด็นศึกษา	ผลผลิตจากการศึกษา
กระบวนการเรียนรู้	1) เรื่องเล่าวิถีการผลิต (สุกร) จังหวัดศรีสะเกษ 2) วิถีอีตี-ปัจจุบัน ป่าชุมชน สู่วิถีการผลิตอย่างยั่งยืน 3) วิถีการผลิตห้อมแดงในปัจจุบัน 4) เรื่องเล่าปลูกยางพาราศรีสะเกษ

การศึกษาภายใต้กระบวนการเรียนรู้ ผลผลิตจากการดำเนินการประกอบด้วย 4 กระบวนการหลักที่เกี่ยวข้องกับวิถีการผลิตของการเลี้ยงสุกร ป่าชุมชน การผลิตห้อมแดง และการผลิตยางพารา อย่าง 1 ประเด็น พบว่า การบริหารจัดการฟาร์มสุกรมีเป้าหมายและปัจจัยพื้นฐานแห่งการผลิตที่ชัดเจน

ภาพประกอบ 2 การบริหารจัดการฟาร์มสุกร ปัจจัยพื้นฐานการผลิตสุกร

พบว่า การบริหารจัดการฟาร์มสุกรมีเป้าหมายประกอบด้วย 5 ด้านหลักได้แก่ พันธุ์สุกรอาหาร การจัดการทว่าไป การจัดการด้านสุขภาพ และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม สำหรับปัจจัยพื้นฐานแห่งการผลิตที่ชัดเจนประสมทั้งการผลิตคุณภาพและผู้บริโภคอยู่ในระดับดี

ตารางที่ 8 แสดงวิถี อีติ – ปัจจุบัน ป้าชุมชนสู่วิถี การผลิตที่ยั่งยืนตารางสรุป 3 ยุคแห่ง การก้าวผ่านวิถีป้าชุมชนจังหวัด ศรีสะเกษ

ลำดับ	เส้นทาง
1	ยุคหมูบ้านป้าເຊືດອູ່ເຊົດກິນ
2	ยุคຄາກຄາງສາງປ່າເຊືດຂາຍຈ່າຍກິນ
3	ยุคພັນນາພື້ນພານີ້ຫຍໍ

ประเด็นของป้าชุมชนแสดงถึงวิถีอีติ-ปัจจุบันซึ่งสามารถอธิบายได้ 3 ยุคได้แก่ ยุคหมูบ้านป้าເຊືດອູ່ເຊົດກິນ มุ่งเน้นการใช้ป้าชุมชนแบบพึ่งพาเน้นกระบวนการใช้ในครอบครัว สำหรับตัดมา ยุคຄາກຄາງສາງປ່າເຊືດຂາຍຈ່າຍກິນมุ่งเน้นเพื่อการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ รองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามา

ส่งเสริมยุคพัฒนาพืชพาณิชย์ มุ่งเน้นพืชเพื่อพัฒนาสู่การเป็นต้นทางห่วงโซ่การผลิตเป็นการลงทุนภาคเอกชนจ้างคนในชุมชนเพื่อผลิตมีการบุกรุกอย่างชัดเจน

ตารางที่ 9 การขับเคลื่อนเชิงกระบวนการ “ป้าปู่ลูก หอม” วิถีการผลิตหอมแดงศรีสะเกษ

สภาพ	อากาศเย็น กลางวันร้อน แต่ 9-10 ช.ม./วัน ฤดูหนาว 90-110 วัน และฤดูฝน 60-80 วัน
พันธุ์หอมแดง	พื้นเมือง และพันธุ์ศรีสะเกษ
ฤดูปู่ลูก	พุทธศกายน - กุมภาพันธ์
การเตรียมดิน	ดินร่วน มีการระบายน้ำดี
พันธุ์ปู่ลูก	2 เดือน เตรียม แต่ไม่ควรเก็บไว้นาน เกิน 6 เดือน 1 ไร่ : 200 กิโลกรัม
ระยะปู่ลูก	ขนาดกว้าง 1 – 1.5 เมตร ระยะปู่ลูก 15 – 20 ซม. หรือ 20 – 20 ซม.
ระบบน้ำ	ใช้น้ำมาก
โรค	รา น้ำค้าง
วัชพืช	เน้นกระบวนการกำจัด

สำหรับวิถีการผลิตผู้ปู่ลูกหอมแดงมีปัจจัยแห่งการผลิต 9 องค์ประกอบ ได้แก่ สภาพแวดล้อม พันธุ์ ฤดูปู่ลูก ดิน ระยะปู่ลูก ระบบน้ำ โรค และวัชพืช เป็นปัจจัยในการสร้างองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการผลิตหอมแดง

ภาพประกอบ 3 วิถีการผลิตยางพาราศรีสะเกษ

จากภาพประกอบ 3 แสดงให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมเหมาะสมต่อการปลูกยาง อยู่ภายใต้พื้นที่จังหวัดศรีสะเกษมีข้อจำกัดความอุดมสมบูรณ์ของดิน ปริมาณน้ำฝน การกระจายของฝน และบาง

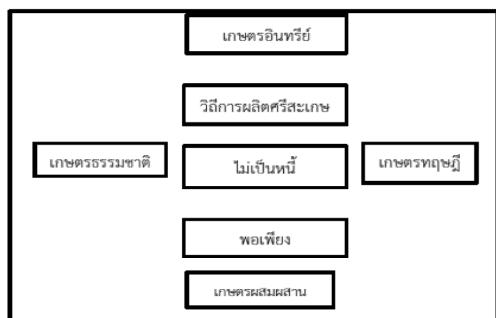
พื้นที่เป็นที่สูง แต่เนื่องจากยังพาราสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆได้ดี จึงสามารถปลูกยางได้ ดันยางได้ภายใน 5 ระบบของวิถีการผลิตยางครีสตัลได้แก่ พันธุ์ปุ๋ย ชาตุอาหาร โรคระบบกรีดที่สัมพันธ์กัน

ชุดที่ 4 ประเด็นการศึกษาภายใต้ผลลัพธ์การเรียนรู้ สามารถอธิบายดังตาราง

ตารางที่ 10 ประเด็นการศึกษาภายใต้กระบวนการ การเรียนรู้

ประเด็นศึกษา	จากการศึกษา
ผลลัพธ์แห่งการเรียนรู้ตามแนวทางวิถีแห่งเศรษฐกิจพอด	1) วิถีภูมิปัญญาแห่งการถ่ายทอด 2) บูรณาการขับเคลื่อนวิถีการผลิตป้าชุมชนผืนป่าโนนใหญ่ 3) วิถีภูมิปัญญาดินแห่งหอมแดง ครีสตัล 4) วิถีภูมิปัญญาการปลูกยาง

การศึกษาภายใต้ผลลัพธ์ การเรียนรู้มีองค์ประกอบที่สำคัญที่ครอบคลุมวิถีการผลิต 4 ด้าน ประกอบไปด้วย การถ่ายทอดเลี้ยงสุกร บูรณาการขับเคลื่อนวิถีการผลิต ป้าชุมชนผืนป่าโนนใหญ่ หอมแดงครีสตัล การปลูกยางพารา

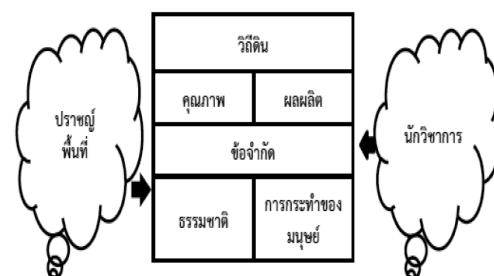
ภาพประกอบ 4 วิถีภูมิปัญญาแห่งการถ่ายทอด “ความรู้จากวิถีการผลิตสัตว์เศรษฐกิจ (สุกร)”

ระบบหลักการเกษตรที่ใช้หลักการความสมดุลทางนิเวศวิทยาของธรรมชาติ มาประยุกต์ใช้เพื่อจัดการผลิตโดยผสมผสานกิจกรรมความหลากหลายทางชีวภาพของพืช สัตว์ ปศุสัตว์ ประเมินป่าไม้ ฯลฯ ได้เกิดการเกื้อกูลและหมุนเวียนใช้ทรัพยากรในระบบนิเวศของไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด หลักเลี่ยงการใช้ปัจจัยการผลิตที่นำเข้าจากฟาร์ม ปฏิเสธการใช้ปัจจัยที่เป็นสารเคมีสังเคราะห์ เช่น ปุ๋ยเคมี สารกำจัดศัตรูพืช ออร์โรมน สารปฏิชีวะ ฯลฯ รวมทั้งไม่ใช้พันธุ์ที่ผ่านการปรับเปลี่ยนทางพันธุกรรม

ภาพประกอบ 5 การคงอยู่ที่ยั่งยืน วิถีป้าชุมชน จังหวัดครีสตัล

ภูมิปัญญาและความรู้ชุมชนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร ความรู้และความเข้าใจพื้นฐานถึงความสัมพันธ์ระหว่างคน-ชุมชน กับระบบนิเวศน์จากการศึกษาพบว่า ป่าในทัศนคติของชาวบ้านคือ ดงได้แก่บริเวณที่มีดันไม้หลายชนิดหลายอย่าง มีนก สัตว์ป่านานาพันธุ์ มีมัน มีกลอยและของป่า ป่าจึงเป็นที่พึ่งพาอาศัยยามเดือดร้อน เป็นที่พึ่งพาของชาวบ้าน

ภาพประกอบ 6 วิถีภูมิปัญญาดินแห่งหอมแดง ครีสตัล

ดินหัวใจสำคัญของภาคเกษตรกรรม และคนส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญ เพราะคิดว่าดินเจ็บป่วยไม่ได้ ร้องไห้ไม่เป็น จึงได้แต่ใช้โดยไม่ดูแลรักษาอย่างเหมาะสม และเหยียบยำอย่างไม่เห็นคุณค่า ดังนั้นต่อไปในอนาคต “ดิน” จะมีปัญหาและจะเป็นตัวกำหนดทั้งคุณภาพผลผลิตทางการเกษตร คุณภาพชีวิตมนุษย์ และคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ภูมิความรู้ปัญญาไม่ขาดทุน

ภูมิความรู้ฐานแนวทางน้ำหยด

ภาพประกอบ 7 ภูมิรู้สู่การปลูกยางพารา

ผลลัพธ์แห่งการเรียนรู้ชุดโครงการวิถีการผลิตกับความมั่นคงของชีวิต “คนศรีสะเกម” สามารถสร้างประเด็นแห่งการเรียนรู้ฐานคิด “ฐานไม่เป็นหนี้” ได้อย่างมีนຽูปของห้อง “หนี่เศรษฐกิจ – หนี่ทางสังคม – หนี่ทางสิ่งแวดล้อม” โดยเน้นอ่านมุมมองแห่งการเรียนรู้ของ 4 ประเด็น

ตารางที่ 11 ประเด็นการศึกษาภายในตัวกระบวนการ การเรียนรู้

ประเด็น ศึกษา	ผลผลิต	แนวทางเศรษฐกิจเพียง (ไม่เป็นหนี้)
ผลลัพธ์แห่ง การเรียนรู้ ตามแนวทาง วิถี ๔ ห'ง เศรษฐกิจพอ เพียง	1) วิถีภูมิปัญญา แห่งการถ่ายทอด 2) บูรณาการขับ เคลื่อนวิถีการผลิต ป้าชุมชนผืนป่า โนนใหญ่ 3) วิถีภูมิปัญญา ดินแห่งห้อมแดง ศรีสะเก� 4) วิถีภูมิปัญญา การปลูกยาง	บูรณาการขับ เคลื่อนวิถีการ ผลิต ภูมิปัญญาความ เชื่อ ความแบ่ง ปัน ภูมิรู้หยดน้ำ

วิถีการผลิตเศรษฐกิจพอเพียงแห่ง “คนศรีสะเกเม”

หลังจากที่ทบทวนถึงกิจกรรมที่ตนเองทำอยู่ และคิดว่าสอดคล้องกับวิถีการผลิต ยังได้ร่วมกันค้นหาความหมายและให้คำนิยามเกี่ยวกับวิถีการผลิต จากประสบการณ์ของแต่ละคน ซึ่งอาจมีมุมมองที่แตกต่างกัน โดยสามารถสรุปและแบ่งแยกความหมายของหลักปรัชญาดังกล่าว ได้เป็น 2 ระดับคือ 1) ระดับคิดก่อนทำ 2) ระดับปฏิบัติสู่ภายนอก เกิดขึ้นจากการที่สมาชิกในชุมชนและคนตระหนักรู้ถึงความสุขและความพึงพอใจในการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง อธิบายผ่านภูมิปัญญาความเชื่อการแบ่งปันแห่งป่าและสร้างดินแห่งภูมิปัญญาห้อมบูรณาการรองรับการเลี้ยงหมูครัวบ่วงจารรวมทั้งภูมิรู้หยดน้ำ (ความสันโดษ) และรู้สึกถึงความพอเพียงคือดำเนินชีวิต “อย่างสม lokale” ประกอบสัมมาอาชีพ หาเลี้ยงตนเองได้อย่างถูกต้อง “ไม่ให้อดยาก หรือโลภแล้วตักตวงหรือเบียดเบี้ยนผู้อื่นจนเกินความจำเป็น แต่คิดเพื่อแผ่แบ่งปันไปยังสมาชิกคนอื่นๆ ในชุมชนด้วย อย่างไรก็ตามแม้ว่าระดับความพอเพียงของแต่ละคนจะไม่เท่าเทียมกัน แต่ทุกคนที่ดำเนินชีวิตตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียงเห็นสอดคล้องกันในการยึดมั่นหลักการ ที่การใช้ชีวิตบนพื้นฐานการรู้จักตนเอง รู้จักพัฒนาตนเองด้วยการพยายามทำมิติให้ฟองไสรวมทั้งมีความเจริญและมีความยืนในจิตใจอยู่เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง การคิดพึงพาตนเองและพึงพาซึ่งกันและกันในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เมื่อมีปัญหาจากการดำเนินชีวิต ก็ให้ใช้สติปัญญา ไตรตรองหาสาเหตุของปัญหาและแก้ไขไปตามเหตุและปัจจัย ด้วยความสามารถและศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ ก่อนที่จะคิดพึงผู้อื่น และมีการปรึกษาหารือ ถ้อยที่ถ้อยอาศัย ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน เป็นต้น และการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักลดกิจเลสและความต้องการของตนเองลง เพื่อให้เหลือแรงและเวลาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนทำประโยชน์ให้แก่ส่วนร่วม

ไดมากขึ้น

สู่ภายนอก จากการที่ได้จัดเวลาที่ระดมความคิดเห็นให้อธิบายวิถีร่วมกันที่ตนเองได้ทำมา พร้อมกับสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการมุ่งสู่ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งจากกระบวนการบริบทแห่งวิถีปัจจัยนำเข้าแห่งวิถีและกระบวนการแห่งวิถี ตามมุ่งมองพบว่าผู้ขับเคลื่อนวิถีการผลิตครีสีสีเกษตรได้วางกันแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย ซึ่งสามารถสรุปเป็นแนวทาง ใน การนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในพื้นที่ของได้อยู่ได้อย่างพอเพียงอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร และอยู่ดียิ่งขึ้นด้วยการเรียนรู้ คือ ขั้นแรกสมาชิกในชุมชนคนใดหลักของการ “พึ่งตนเอง” ต้องพยายามพึ่งตนเองให้ได้ในระดับครอบครัวก่อน ให้แต่ละครอบครัวมีการบริหารจัดการอย่างพอดีและประหดัย ไม่ฟุ่มเฟือยโดยสมาชิกแต่ละคนจะต้องรู้จักตนเอง และสามารถรักษา紀錄ดับการใช้จ่ายของตนไม่ให้เป็นหนี้ และสมาชิกจะต้องรู้จักดึงศักยภาพที่มีอยู่ในตนของออก มาใช้ให้เกิดประโยชน์ที่สุด ความสามารถพึ่งตนเองในเรื่องของปัจจัยสี่ให้ได้ หลังจากที่สมาชิกพึ่งตนเองในด้านปัจจัยสี่ดังกล่าวข้างต้นได้แล้ว สมาชิกทุกคนควรพัฒนาตนเองให้สามารถอยู่ได้อย่างพอเพียงด้วยการอ่านหนังสือ หรือดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลางมัชฌิมาปฏิปทา ให้ตนของอยู่ได้อย่างสมดุล มีความสุขที่แท้ โดยไม่ให้รู้สึกขาดแคลนจนต้องเบียดเบี้ยนตนเอง หรือดำเนินชีวิตอย่างเกินพอดีจนต้องเบียดเบี้ยนผู้อื่นหรือเบียดเบี้ยนสิ่งแวดล้อม มีความคิดที่จะแจกจ่ายแบ่งปันไปให้ผู้อื่น ซึ่งจะทำให้ได้เพื่อนและเกิดเป็นสังคมที่ดี ที่จะช่วยลดความเห็นแก่ตัวและสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นในจิตใจ ทั้งในการจัดการทรัพยากร่น้าน สมาชิกที่อาศัยอยู่บริเวณป่าจะมุ่งเก็บผลผลิตจากป่า เพื่อมาใช้ในการยังชีพให้พออยู่พอกิน พอเหลือจึงค่อยแยกจ่ายออกไปด้วยวิธีให้ไม่ใช่ด้วยวิธีการขาย ซึ่งเมื่อทำได้ดังนี้ก็จะทำให้มีทรัพยากรใช้หมุนเวียนได้ตลอดทั้งปีอย่างพอเพียงและ เวลาที่สำคัญอย่างยิ่ง “อยู่ดียิ่งขึ้นด้วยการเรียนรู้” ต้องรู้จัก

พัฒนาตนเอง โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติและประสบการณ์ในโลกกว้างด้วยตนเองหรือจากการแลกเปลี่ยนร่วมกับผู้อื่น ให้เกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทุกคนช่วยกันพัฒนาชีวิตของตนเองและผู้อื่นร่วมกัน มีการสืบทอดและเรียนรู้เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาท่องถิ่นและพัฒนาให้เป็นสังคมที่มั่นคงและยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้คุณธรรมและวัฒนธรรมเป็นตัวนำไม่ใช้เงินเป็นตัวตั้งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามวิถีการผลิต จากประสบการณ์ที่แลกเปลี่ยนกันนั้น วิถีการผลิต กับความมั่นคงของชีวิตคนครีสีสีเกษตรรอบคุณไม่ถึงการวัดผลจากการปฏิบัติตามหลักการข้างต้น ด้วย กล่าวคือ สมาชิกในแต่ละชุมชนได้พัฒนาชีวิตของตนเองให้ดีขึ้นโดยเริ่มจากการพัฒนาจิตใจให้เกิดความพอเพียงในทุกระดับของการดำเนินชีวิต ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและขยายไปถึงระดับสังคม คือ ความพอใจในระดับครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวมีความเป็นอยู่ในลักษณะที่พึ่งพาตนเองได้อย่างมีความสุข ทั้งทางกายและทางใจ สามารถดำเนินชีวิต ที่จะรู้จักร่วมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เพื่อให้เกิดความเป็นอยู่ที่พอเพียงของชุมชนโดยรวมในที่สุด ความพอเพียงในระดับสังคม เกิดขึ้นจากการร่วมกลุ่มของชุมชนหลาย ๆ แห่งที่มีความพอเพียงมาร่วมกันแลกเปลี่ยน ความรู้ สืบทอดภูมิปัญญาและร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชน ให้เกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในฐานวิถีการผลิตกับความมั่นคงของชีวิต จังหวัดครีสีสีเกษตรต่อไป

อภิปรายและสรุปผล

- 1) การพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ (สุกร) จังหวัดครีสีสีเกษตร พ布ว่ากระบวนการในการจัดการฟาร์มของเกษตรกรมีกระบวนการจัดการเชิงระบบอยู่ระดับปานกลางถึงน้อย ทั้งในรูปแบบของด้านการ

จัดการทั่วไป ด้านการจัดการราคा ด้านการจัดการตลาด ด้านการจัดการส่งเสริม อื่นๆ เนื่องด้วยข้อจำกัดแหล่งทุนซึ่งก่อให้เกิดหนี้ การบริหารจัดการต้องค้นหาแนวทางในการเป็น ผู้ปฏิบัติควรต้องดำเนินการอย่างไร การที่จะนำแผนไปปฏิบัติฯได้จริงนั้น องค์การจะต้องจัดระเบียบของแผนไว้อย่างเหมาะสม และควรมีพนักงานในการปฏิบัติตามแผนอย่างเพียงพอ กิจกรรมแต่ละกิจกรรมที่จัดให้มีขึ้นควรเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของแผน ความสำเร็จของธุรกิจนั้นขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการนำกลยุทธ์ไปประยุกต์ ดังนั้นผู้มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติจึงควรต้องมีความรู้ ความเข้าใจและทักษะในการปฏิบัติการที่ดี เพื่อที่จะสร้างแนวคิดให้เกิดเป็นผลงานที่เป็นรูปธรรม ปัญหาเป็นความสัมพันธ์ระหว่างการกำหนดกลยุทธ์ที่ดี แต่ถูกนำไปดำเนินการอย่างไม่สมบูรณ์ อาจจะเกิดขึ้นจากผู้บริหารให้ความสำคัญกับการกำหนดกลยุทธ์มากเกินไป โดยลืมคำนึงถึงความเป็นจริงในการปฏิบัติ รองรับความล้มเหลว จำเกิดขึ้นเมื่อกำหนดและการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติไม่ได้ดำเนินการอย่างดี (ราชส. เล็กสกูลฯลิก. 2549)

2) เป้าชุมชน ห่วงโซ่ความมั่นคงของชีวิตคน ศรีสะเกษขึ้นตรงกับเขตการปกครองท้องถิ่น ประชากรมีความสัมพันธ์ในลักษณะทางเครือญาติที่ใกล้ชิดระหว่างบุคคลจากหลายครอบครัว มีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นหนาอย่างแน่น มีการพูดคุยให้คำปรึกษา และช่วยเหลือกันจากป้าโนนใหญ่ ที่มีการจัดการทรัพยากรมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการขยายผลสู่ชุมชนอื่นที่อยู่ใกล้เคียง ซึ่งมีสภาพพื้นที่ป่าและกระบวนการรวมกลุ่มคนใกล้เคียงกับพื้นที่ป่าโนนใหญ่ โดยมีคณะกรรมการป่าโนนใหญ่เป็นแกนหลักในการอบรมเพิ่มศักยภาพให้กับกรรมการป่าโ dikapekk และกรรมการป่าห้องคำน้อย ผ่านเวทีระดมความคิดเห็นในการสร้างจิตสำนึกเพื่อการดูแลรักษาป่าชุมชนในพื้นที่ ตำบลเสี้ยว และการอนรักษายั่งยาวด้วยความชุมชน โดยมี

วัตถุประสงค์ให้เกิดการสร้างกลไกรับผิดชอบดูแลรักษาป่าชุมชนโโคกเพ็ก และป่าชุมชนโนนใหญ่ให้ยั่งยืน ทำให้คณะกรรมการป่าชุมชนเกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยน และเข้าใจบทบาทของตนเองในการดำเนินการบริหารจัดการป่าชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเป็นการส่งเสริมการปลูกป่าเพิ่มเติมในป่าชุมชนโนนใหญ่ โโคกเพ็ก และห้องคำน้อย โดยกำหนดให้มีพื้นที่ปลูกป่าชุมชน ดำเนินการเฉพาะกล้าไม้และปลูกพันธุ์ไม้ที่กำหนดโดยต่อเนื่อง เช่น กิจกรรมปลูกป่าวนวิสาขบูชา ที่ชุมชนดำเนินการร่วมกับ อบต. เยาวชน กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ทำให้เกิดการปลูกฝังสร้างจิตสำนึกดูแลรักษาป่า เกิดการเพิ่มพื้นที่ป่าและการเพิ่มความหนาแน่นของต้นไม้รวมทั้ง มีการจัดกระบวนการเรียนรู้และศึกษาดูงานการจัดการป่าชุมชนสอดคล้องกับ กฎระเบียบอธิรัชฎ์ (2542 : 5) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมในการป้องกัน และจัดการป่าชุมชนดงใหญ่ ขององค์กรบริหารส่วนตำบลสร้างก่อนห้องคำน้อย อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า ชุมชนเห็นประโยชน์ของป่าดงใหญ่มาก เพราะได้พึงพิงป่าเป็นแหล่งอาหารและเชื้อเพลิง (สมศักดิ์ สมานไทย. 2546 : 15)

3) กระบวนการพัฒนาผู้ปลูกหอยในระดับองค์กรโดยเกิดความเข้มแข็งการประเมินผลการจัดการธุรกิจหอยแครงร้านค้าชุมชน ผลการจัดการธุรกิจหอยแครงร้านค้าชุมชน เมื่อประเมินผลการดำเนินงานธุรกิจจากผู้บริหารและพนักงานร้านค้าชุมชน สามารถนำเสนอผลการประเมินในด้านต่างๆ แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารและพนักงานร้านค้าชุมชนยังชุม จังหวัดศรีสะเกษเห็นว่าการดำเนินการจัดการธุรกิจหอยแครงด้านการวางแผนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก กับจากสอดคล้องการศึกษาของวิรัตน์ ไชยชนะ (2543 : 56) เรื่องการศึกษาโครงสร้างของปัจจัยที่ทำให้กลุ่มเข้มแข็ง ปัจจัยที่ทำให้มีความเข้มแข็ง คือ ปัจจัยด้านผู้นำและสมาชิกกลุ่ม ซึ่งลักษณะของผู้นำจากการศึกษาพบว่ามีจำนวนมากและมีความหลากหลายตลอดจนมีนิสัยของการเป็นผู้นำที่มีความสามารถในขณะที่ปัจจัย

ด้านสมาชิกกลุ่ม จะมีลักษณะที่เป็นเครือญาติกันมีจิตนิสัยที่ดีปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วยเงินทุนของกลุ่มออมทรัพย์ซึ่งมี 2 ประเภท คือ เงินสักจะสะสมของสมาชิกกับเงินบริจาค และเงินกองทุนต่างๆ ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วยการตั้งถิ่นฐาน การพัฒนาชาวบ้านที่สนใจในกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนนั้นให้มีความรู้และความสามารถด้านเทคโนโลยีการผลิตและการแปรรูป การพัฒนาเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องให้รู้อย่างลึกซึ้งในอุดมการณ์และเทคนิคการกระตุ้นเชื่อมประสานเพื่อเศรษฐกิจชุมชน

4) กระบวนการผลิตยางพารา ส่วนประสมทางการตลาดและช่องทางการการตลาดมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านการจัดจำหน่าย สอดคล้องกับดิลก แสรวงแก้ว (2546 : 33) ได้ศึกษา เรื่อง การจัดการการผลิต และการตลาดของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา ในจังหวัดนครพนม ผลการวิจัย พบว่า ด้านการตลาดเกษตรร่วมใหญ่ขายให้กับหน่วยรับซื้อ ตามโครงการแทรกแซงราคายาง เนื่องจากมีผลผลิตยางในจำนวนที่เหมาะสม ได้ราคารับซื้อสูงกว่าขายให้กับพ่อค้ารวม และสามารถแยกเกรดยางขายได้ทำให้ยางที่มีคุณภาพดีได้ราคาสูงกว่าขายให้พ่อค้าแต่ก็ยังมีบางรายที่มีการขายให้ทั้งโครงการแทรกแซงและพ่อค้าอื่น ๆ (ตลาด นันทโพธิ์เดช. 2546 : 11)

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนสนับสนุนวิจัยงบประมาณแผ่นดิน สาขาวิจัยแห่งชาติ (วช.) รวมทั้งได้รับความกรุณาและให้การสนับสนุนเป็นอย่างดีในการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ กนก ໂตสุรัตน์ ที่ปรึกษาอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประภาศิริ อันุภาพแสนยากรอธิการบดี

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ รวมทั้งผู้ร่วมวิจัย ระดับหน่วยงาน ช้าบ้านจังหวัดศรีสะเกษที่ทำให้โครงการนี้สำเร็จตามวัตถุประสงค์

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้

1) ควรมีกระบวนการเสริมสร้างประสิทธิภาพผ่านกระบวนการการวิจัยที่มุ่งเน้นความเข้มแข็งของชุมชนในบริบท ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้านการเมืองการปกครอง

2) หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาป่าชุมชนควรให้การสนับสนุนในการฝึกอบรม “พี่เลี้ยง” ซึ่งเป็นข้าราชการ หรือผู้ที่มีอาชีพ และภูมิลำเนาในชุมชน ที่มีพื้นที่ป่าชุมชนที่อาสาเข้ามาทำงานพัฒนาป่าชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการป่าชุมชนไว้เป็น “พี่เลี้ยง” อย่างช่วยเหลือให้คำแนะนำในการบริหารจัดการป่าชุมชน

3) ควรมีการศึกษาบทบาทของพ่อค้าคนกลางในการรับซื้อห้อมแดง และการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้เพาะปลูกห้อมแดงเพื่อแก้ไขปัญหาในด้านราคา

4) การพัฒนายางพาราควรมีระดับนโยบาย และในระดับปฏิบัติ ในการทำอาชีพการทำสวนยางพาราเป็นอาชีพที่จะนำความมั่นคงมาสู่ประเทศไทยโดยส่วนรวมในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- กนกรัชญ์ อิฐรัชญ์. (2542). การมีส่วนร่วมในการป้องกันและจัดการป่าชุมชนดงใหญ่ ขององค์การบริหารส่วนตำบลสร้างถ่องน้อย อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จันทร์ โต๊ะสิงห์ วีไล ราชเจริญ สมเด่น บัวศรี สุปราณี ทับสกุล สุภาวดี มีสิทธิ์ และสุวัลยา โต๊ะสิงห์. (2554). วิถีพอเพียง ฉบับเลี่ยง ดำเนินการ อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ. โครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบล วิถีพอเพียง บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน). บริษัท ที่ คิว พี จำกัด.
- จwall เล็กสกุลติลก. (2539). ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการเลี้ยงสุกรในจังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ เศรษฐศาสตร์มหบันฑิต มหาลัยเชียงใหม่.
- ฉลาด นันท์โพธิ์เดช. (2546). สภาพการผลิตและความต้องการบริการส่งเสริมการผลิตยางพารา ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในจังหวัดอุดรธานี. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ดิลก แสงแก้ว. (2546). การจัดการการผลิตและการตลาดของเกษตรกร ผู้ปลูกยางพาราในจังหวัดนครพนม. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นิคม มูสิกะคำมะ. (2542). ทฤษฎีใหม่ในหลวง: ชีวิตพอเพียง. กรุงเทพฯ : ร่วมด้วยช่วยกัน.
- ประวิทย์ เรืองจัรัส. (2544). การจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนสุ่มน้ำงาว อำเภอวงจร จังหวัดลำปาง. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปัญจิศิลป์ เสนีย์. (2547). กระบวนการการสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในจังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ผู้จัดการรายสัปดาห์. (2550). “เศรษฐกิจพอเพียงมาแรง ธุรกิจไทย- เทศเชียงใหม่” [ระบบออนไลน์] แหล่งที่มา : [http://www.gotomanager.com.\(20มกราคม 2551\).](http://www.gotomanager.com.(20มกราคม 2551).)
- มงคล ด่านนานนท์. (2541). เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเชิงระบบ: หลักการและแนวทางปฏิบัติ. กรุงเทพฯ:บริษัท เซอร์ดิเวฟ คอมมิวนิเคชั่น จำกัด.
- วิทูรย์ ปัญญาภู. (2547). เกษตรยั่งยืนวิถีการเกษตรเพื่ออนาคต. กรุงเทพฯ:มูลนิธิสายใยแห่ง din. สกู๊ป แนวทาง 2551. “ตามรอยพ่อหลวง”. [ระบบออนไลน์] แหล่งที่มา: [http://www.naewna.com. \(21 มกราคม 2551\).](http://www.naewna.com. (21 มกราคม 2551).)
- วิรัตน์ ไชยชนะ.(2543). ศึกษาโครงสร้างของกลุ่มออมทรัพย์ และปัจจัยที่ทำให้กลุ่มแข็งแยง : กรณีศึกษา กลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปี่ยยะ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา. ปริญญาโท (ศศ.ม.(ไทยศดิศึกษา)) มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- เสน่ห์ จัน. (2551). การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านตาแวง ตำบลเรือง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน. เชียงใหม่:วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สมศักดิ์ สมานไทย. (2546). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการป่าชุมชน ตำบลแม่ดาว อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหบันฑิต, สาขาวิชาบริหารทรัพยากรป่าไม้, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุภาพงค์ จันวนานิช. (2548). วิถีการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.